

Autoriaus pozicijos adverbialai ir adverbializacija lietuvių mokslo kalboje

Antanas Smetona

Lietuvių kalbos katedra

Filologijos fakultetas

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 3

LT-01513 Vilnius

El. paštas: antanas.smetona@ff.vu.lt

Aurelija Usonienė

Anglų filologijos katedra

Filologijos fakultetas

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 3

LT-01513 Vilnius

El. paštas: aurelia@usonis.lt

Anotacija

Straipsnio tikslas parodyti, kodėl reikėtų ir kodėl galima būtų skirti semantinę-funkcinę adverbialų klasę lietuvių kalboje. Pastaroji nėra tapatinama surieveksmiais kaip tradicine kalbos dalimi gramatikoje ar aplinkybėmis kaip tradicine sakinio dalimi sintaksėje. Be to, nėra kvestionuojamas aptariamų kalbos reiškinių statusas kalbos dalių ar sakinio dalių požiūriu. Siūloma atkreipti dėmesį į kalboje objektyviai egzistuojančią straipsnyje aptariamų raiškos priemonių aiškinimo įvairovę. Jų semantinė-funkcinė charakteristika netelpa įrieveksmių (DLKG 1996, 422-429; Valeckienė 1998, 169-170), aplinkybių (DLKG 1996, 527-553; Valeckienė 1998, 55-66) bei modifikuojamųjų dalelyčių (Valeckienė 1998, 191) reikšmių ir tipų klasifikaciją. Šios semantinės-funkcinės klasės aptarimas remiasi autoriaus pozicijos raiškos tyrimu lietuvių mokslo kalboje¹. Visi kalbos duomenys surinkti iš Lietuvių mokslo kalbos tekstyno (Corpus Academicum Lithuanicum: <http://coralit.lt>). Darbe trumpai apžvelgiami akademinio diskurso ypatumai ir autoriaus pozicijos vaidmuo užmezgant ir plėtojant dialogą su skaitytoju. Epizodiškai gretinami adverbialinių autoriaus pozicijos sąvokos apimties ir jos raiškos būdų ypatumai kitose kalbose. Pateikiama autoriaus pozicijos adverbialų semantinė klasifikacija ir jų raiškos priemonių įvairovė. Labai trumpai aptariama adverbializacijos proceso esmė ir jo sąsajos su gramatikalizacija bei intersubjektyvumu.

Raktažodžiai: adverbialai, adverbializacija, akademinis diskursas, autoriaus pozicija, lietuvių mokslo kalbos tekstynas

¹ Atliktas tyrimas buvo dalinai finansuojamas pagal Lietuvos mokslo tarybos „Nacionalinės lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programos“ vykdytą projektą LIT-2-34.

1 Įvadas

Pastaruoju metu publikuotuose lingvistiniuose tyrimuose, skirtuose įvairiapusei akademinio diskurso analizei (Swales, 1990; Hyland 1998; Harwood 2005; Tognini-Bonelli, Del Lungo Camiciotti 2005; Fløttum, Dahl, Kinn 2006; Fløttum 2007), ypač daug dėmesio teikiama autoriaus vaidmeniui diskurso struktūroje, jo vertinamosios pozicijos raiškai nagrinėti, kuri leidžia atskleisti skirtingų mokslo kalbos atmainų savitus bruožus. Vis dažniau pastebima, kad rašytinis akademinis diskursas plėtojamas kaip dialogas, kuriame labai svarbūs ne tik pateikiami faktai ir informacija, bet ir tai, kaip autorius vertina jų patikimumą, svarbą, kaip bando įtikinti skaitytoją savo požiūrio teisingumu. Todėl tokio teksto kūrėjas tampa gana išrankus ir atidžiai renkasi savo nuomonės perteikimo būdus, išlaikydamas tradicines akademinio rašymo konvencijas. Autoriaus požiūris yra labai svarbus interpretuojant tiek seniai egzistuojančias tiesas bei esinius, tiek ir naujausius mokslo atradimus, todėl formuojasi tam tikras rašymo stilius, kuriam būdinga daug įvairių semantinių ir pragmatinių autoriaus pozicijos (angl. *author stance*) žymiklių: tai vertinamieji būdvardžiai, įvairūs modalumą reiškiantys kalbos vienetai, asmeniniai įvardžiai ir kitos kalbos priemonės. Būtent šie reiškiniai, pastaruoju metu plačiai analizuojami norint atskleisti autoriaus pozicijos raiškos ypatumus įvairiakalbiuose akademinuose tekstuose, lietuvių kalbotyroje kol kas mažai tyrinėti. Nepaisant to, šalia darbų (Bitinienė 1983, 2005, 2009; Župerka 1983; Koženiauskiene 2005; Alaunienė 2005; Linkevičienė 2009), kuriuose gana fragmentiškai nagrinėjami akademinio diskurso turinio ir struktūros aspektai, mokslinio stiliaus ir jo intertekstualumo klausimai, jau yra išleista keletas studijų (Ryvitytė 2005, 2008; Damošius 2007; Šinkūnienė 2011, 2012; Ruskan 2012), kuriose analizuojama vertinimo ir autoriaus pozicijos raiška lietuvių mokslo kalboje bei jos specifika, gretinant ją su anglų kalba.

Viena priežasčių, lemiančių visaapimančių ir modernių lietuvių mokslo kalbos tyrimų stoką, galėtų būti ta, kad iki šiol neturėjome specializuoto lietuvių mokslo kalbos tekstyno. Būtent tekstynų teikiama analizės galimybė (angl. *corpus-driven approach*) yra neabejotinai patikima ir labai efektyvi tyrimo metodika, kuri remiasi kolektyvine intuicija, pranašesne už individualią tyrėjo introspekciją, o tai sudaro didesnes tyrimo ir gautų rezultatų objektyvumo pielaidas. Kaip ir visi mokslinio tyrimo metodai, pastarasis nėra idealus, tačiau jo privalumai – rėmimasis gyva, autentiška kalbos vartosena. Pagaliau, tai labai natūraliai ir kūrybiškai pratęsia esminę Jono Jablonskio kalbos tyrimo ir kodifikavimo metodologinę nuostatą remtis gyvąja kalba (Jablonskis 1936). Tinkamo mokslinio lygio autoriaus pozicijos raiškos ir turinio tyrimus pasidarė įmanoma atlikti sukaupus gausybę autentiškos įvairių krypčių (biomedicinos, humanitarinių, fizinių, socialinių ir technologijos mokslų) mokslo kalbos tekstų, kurie panaudoti kuriant lietuvių mokslo kalbos tekstyną (*Corpus Academicum Lithuanicum* – CorALit: <http://coralit.lt/>).

Šiuo metu Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto mokslininkų grupė vykdo Lietuvos Mokslo tarybos remiamą projektą, kurio **uždavinys** – išanalizuoti autoriaus pozicijos raiškos ir turinio kategorijų specifiką mokslo kalboje bei ieškoti lietuvių akademinio identiteto bruožų. Šio straipsnio **tikslas** parodyti, kodėl galima ir būtina skirti autoriaus pozicijos adverbialų klasę ir koks yra šios klasės raiškos priemonių semantinis ir funkcinis bendrumas lietuvių mokslo kalboje (visi straipsnio pavyzdžiai yra iš CorALit). Bus aptariamas gana platus spektras įvairių autoriaus pozicijos žymiklių, kurie vartojami (inter)subjektyviam vertinamajam požiūriui į kalbamą situaciją reikšti. Pateikiame keletą pavyzdžių, iliustruojančių aptariamą reiškinį:

- (1) *Vyrų pavardžių galūnės, kaip žinia, nesikeičia.*
- (2) *Iš tiesų mes matome tik savo atspindį.*
- (3) *Ilgesnėje laiko skalėje medžiaga, aišku, taip pat įkaitinama, <...>*
- (4) *Tikrasis santykis, suprantama, buvo nutylimas.*
- (5) *<...> o romano žanrą, mano manymu, dabar skatina daugiau rinka, ne asmenybės.*
- (6) *O filosofiniu mąstymu, galimas daiktas, prie jo dar ir nepriartėjome.*
- (7) *Toks pateikimas yra gal net sudėtingesnis, <...>*

Visuose pavyzdžiuose paryškinti kalbos vienetai nėra sakinio propozicijos dalis, jie nepriklauso kalbamam propoziciniam turiniui ir ta prasme jie yra išoriniai elementai. Be to, visiškai nepriklausomai nuo pozicijos sakinyje, jų visų aprėptis yra propozicinė. Į šį semantinį funkcinį kalbos reiškinį lauką patenka labai įvairios žodžių klasės, kurios tradiciškai lietuvių kalbos gramatikoje yra vadinamosrieveksmiai, dalelytėmis, modaliniais žodžiais, jungtukais. Išties, reikia pastebėti, kad nevisai suprantama, kodėl funkcinėje lietuvių kalbos gramatikoje *matyt, teisybė* laikomi įterptiniais žodžiais, reiškiančiais abejonę / tikrumą, o *turbūt / iš tikro* – modaliniais žodžiais „reiškiančiais abejojimo, tikrumo atspalvį“ (Valeckienė 1998, 76-77). Tuo tarpu Lietuvių kalbos žodyne (LKŽe) *tiesa* yra laikomas modaliniu, o *teisybė* – įterptiniu žodžiu. Dabartinės lietuvių kalbos gramatikos autoriai *galbūt, turbūt* laiko juos esant „abejamosiomis dalelytėmis“ (DLKG 1996, 435). O *dejà* Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (DLKŽ: <http://dz.lki.lt/>) laikomas jaustuku *vargu* – dalelyte, o *aišku* – bevardė būdvardžio giminė. Ulvydas (1971, 60) teigė, kad Lietuvių kalbos gramatikoje „tebėra neiškelta modalinių žodžių grupė kaip kalbos dalis. Tokių žodžių vadinimasrieveksmiai tegali būti sąlyginis. Tokie jokia sakinio dalimi neinantys ‘rieveksmiai’ iš tikrųjų yra modaliniai žodžiai, rodantys sakytojo požiūrį į jo reiškiamos minties santykį su tikrove.“ Taigi, derėtų pripažinti, kad sumaišties esama. Šiame straipsnyje nėra kvestionuojamas nei dalelyčių, neirieveksmių kaip kalbos dalių statusas, jų ribos ir samprata, nei mėginama modalinius ar įterptinius žodžius prilyginti kalbos dalims ar kaip kitaip keisti

jų statusą. Tiesiog siekiama parodyti, kad aptariamasis reiškinys egzistuoja lietuvių mokslo kalboje (kaip greičiausiai ir kitose kalbos atmainose), yra aiškiai apibrėžiamas kaip semantinė-funkcinė klasė, peržengianti kalbos dalies ribas, ir, galbūt, aiškiau apibrėžus bei išryškinus bendrybes numatomos gairės ateityje surasti jų vietą įvairių tipų lietuvių kalbos aprašuose. Beje, formos ar struktūros atžvilgiu tai ne tik atskiri žodžiai arba, tiksliau, tam tikros sustabarėjusios jų formos (*tiesa, esą, tarkim, manytume, palyginti* ir kt.), bet labai dažnai ir tokie stabilūs žodžių junginiai (Marcinkevičienė 2001), kaip *mano galva, kaip antai, savaimė suprantama, ko gero, tiesą / kitaip sakant*.

Taip pat svarbu pažymėti, kad visi čia aptariami kalbos reiškiniai ne visada yra parenziniai (Burton-Roberts 2005; Brinton 2008), kurių, žinia, vienas iš privalomų požymių yra skyryba arba prozodikos elementai². Lietuvių kalbotyros ir gramatikos darbuose skirties klausimas tarp parenzės ir įterpinių, interpoliacijos nėra aiškiai suformuluotas (plg. Akelaitis 1992, 2002; DLKG 1996, 641-644, LG 1997, 685-689). Minima „savita intonacija“, bet apie skyrybą nekalbama (DLKG 1996, 641). Palyginkite toliau pateikiamus pavyzdžius, kuriais norime parodyti, kad autoriaus pozicijos žymiklių įterpimas į sakinio struktūrą formaliai nebūtinai žymimas kableliais ar kitais skyrybos ženklais:

- (8) *Žmogaus ženklų sistema, kaip žinome, yra kalba.*
- (9) *<...> šie rodikliai visgi iki šiol lieka vienu iš svarbiausių rapsų sėklų kokybės vertinimo kriterijų.*
- (10) *Vienareikšmio atsakymo ko gero nėra.*
- (11) *Juridizacija (žmogaus teisių aspektas) viso labo yra tik filosofinio turinio forma.*

Aišku, kad tokia skyryba gali būti susijusi ir su autoriaus pozicija, ir su redaktorių kvalifikacija, ir su norminių aktų taikymu, bet statistiškai labai didelės, vadinasi, ir patikimos tekstyno imtys tą normatyviškumą ar tekstų rengėjų kvalifikacijos stoką greičiausiai leidžia eliminuoti. Taigi negalima teigti, kad naudojame tekстыne kalbinė medžiaga nėra reprezentatyvi ar neautentiška. Beje, šiuo metu Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimo „Dėl Pasirenkamosios skyrybos taisyklių“ (Žin., 2006, Nr. 107-4085) 7.2. punkte teigiama, kad „modalumą rodantys žodžiai ar junginiai <...> gali būti išskiriami, jei norima jiems suteikti įterptinį pobūdį“, tačiau apskritai „skyrybos ženklai neprivalomi, bet gali būti vartojami rašančiojo nuožiūra prasminiams ir stilistiniams atspalviams nurodyti ar paryškinti“. Tai labai logiškas sprendimas, nes išties mechaniškas skyrybos ženklo (ne)vartojimas neturi jokios įtakos semantiniam, sintaksiniam ar funkciniam tokių kalbos reiškinių statusui. Galbūt išskyrus tai, kad tekstas kartais gali tapti šiek tiek

² Deja, pastarųjų metų tyrimai yra sukėlę nemažai diskusijų dėl šių požymių reikšmingumo (Dehé & Kovalova 2007).

draugiškesnis skaitytojui, nes gali palengvinti informacijos dekodavimo ir supratimo procesus. Nors cituojamame nutarime kalbama tik apie leksinius modalumo žymiklius, platesnis skyrybos taisyklių aiškinimas leidžia jas taikyti ir kitoms autoriaus pozicijos raiškos priemonėms. Taigi, parentezė nėra išskirtinis autoriaus pozicijos žymiklių bruožas.

2 Adverbialai ir adverbializacija

Tradicinėse daugelio kalbų gramatikose skiriamasrieveiksmis kaip kalbos dalis. Lietuvių kalbosrieveiksmis yra nekaitoma kalbos dalis, nors kai kurierieveiksmiai dėl darybos procesų gali turėti skirtingus laipsnius. Teigiama, kadrieveiksmio kategorinė reikšmė yra rodyti veiksmo, būsenos ar ypatybės kokybinį ar kiekybinį požymį. Remiantis semantiniais požymiais, nuo kurių priklauso šios kalbos dalies skyrimas ir funkcijos, lietuvių kalboje jie skirstomi į būdo (kokybiniai ir kiekybiniai) ir aplinkybinius (vietos, laiko, priežasties ir tikslo (DLKG 1996, 422-429). Deja, klasifikacijoje nematytirieveiksmių, kurie žymėtų sakininės ar rašytinės kalbos autoriaus požiūrį į kalbamą situaciją arba jo poziciją aprašomos propozicijos turinio atžvilgiu, arba nuomonę apie tai. Pavyzdžiui, *greičiausiai* gali funkcionuoti kaip būdorieveiksmis, žymintis kalbamo veiksmo kiekybinius rodiklius (12), ir kaip kalbos priemonė, nurodanti autoriaus episteminę nuostatą į propozicijos JIS NAMIE faktiškumą / teiginio teisingumą, t.y. labai aukštą tikimybės laipsnį, kad 'jis yra namie' (13).

(12) *Jis greičiausiai bėga.*

(13) *Jis greičiausiai jau namie.*

Šie du pavyzdžiai akivaizdžiai rodo *greičiausiai* polifunkcionalumą bei labai aiškiai iliustruoja ir kitą skirtybę, būtent jų aprėpties diapazoną. Greičio kiekybinius parametrus nurodantis būdorieveiksmis turi siaurą aprėptį, jis apibūdina subjekto atliekamą veiksmą (*bėga*) ir yra propozicijos turinio dalis (12), o (13) pavyzdyje *greičiausiai* turi plačią aprėptį ir yra išorinis elementas kalbamos propozicijos atžvilgiu, kurios teisingumu autorius nėra visiškai įsitikinęs, todėl vartoja *greičiausiai*.

Aptardamas vakarų aukštaičių patarmių („Kapsų-Zanavykų tarmių“)rieveiksmius 1968 m. darbe, Senkus (2006) mini tokius naujesnius **veiksmožodiniusrieveiksmius**, kaip *gal*, *tartum*, *tarytum*, *bemat*, tačiau apie tai, kokiam reikšmių tipui jie priklauso, nekalba. Holvoet ir Pajėdienė (2005, 93-105) skiria predikato ir sakinio aplinkybes bei teigia, kad „sakiniorieveiksmius galima apibūdinti kaip sakinio modifikatorius“, kurie gali perteikti kalbėtojo subjektyvų įvykių ar situacijų vertinimą. Abu darbai ir jų požiūriai yra svarbūs šiame straipsnyje aptariamam klausimui, nes rodo, kad ši žodžių klasė yra

atvira ir nuolat papildoma įvairiais naujadarais ir kad kalbama apie skirtingus reikšmės tipus. Tęsdami šias mintis ir atsižvelgdami į jau esamą kitų kalbų tyrinėjimo tradiciją, mes matome galimybę įvairių žodžių formas ir žodžių junginius aptartu pagrindu išskirti į atskirą klasę – autoriaus pozicijos adverbialus. Aiškindami sakinio vertinamųjų aplinkybių pogrupį, Holvoet ir Pajėdienė (2005, 104) gretina prieveiksnius ir įterpinius, teigdami, kad „lietuvių kalboje specialių prieveiksnių, reiškiančių vertinamąsias aplinkybes, praktiškai nėra: dažniausiai vartojami įterpiniai“. Todėl *laimei* laikomas tik artėjančiu prie sakininių prieveiksnių. Neginčijame šios nuomonės, nes nepateikiama daugiau išsamesnių įrodymų, tačiau pritariame kolegoms, nes išties neradome nei vertinamųjų nei kitų čia aptariamų semantinių grupių nei prieveiksnių, nei aplinkybių klasifikacijoje pagal reikšmę³. Mes nesprendžiame klausimo ar tiriami reiškiniai yra prieveiksmai ar aplinkybės, bet siūlome skirti semantinę-funkcinę autoriaus pozicijos adverbialų klasę ir į ją įtraukiame visas raiškos priemones, kurios gali žymėti sąvokas, detaliau analizuojamas 3 skyriuje. Todėl visos žemiau pateiktos paryškintos raiškos priemonės yra teigiamos esančios autoriaus pozicijos adverbialai:

(14) *Tyrinėjimai, kuriuos atlikome, **deja**, nėra išsamūs, <...>*

(15) *<...> todėl toks reglamentavimas **esą** nereikalingas.*

(16) *Tačiau **palyginti** nauja yra šių idėjų praktinis pritaikymas.*

(17) *Nors įvertinimai nelabai palankūs <...>, **visgi** Vilniuje viešai muzikuota, <...>*

Terminas *adverbialai* (angl. *adverbials*) ir jų aiškinimas paimtas iš anglų kalbos gramatikos (Biber *et al.* 1999, 762). Funkciniu ir semantiniu požiūriu adverbialai ir prieveiksmai (angl. *adverbs*⁴) persikloja, nes yra panašūs. Tačiau esminis skirtumas yra būtent toks, kad tai gerokai atviresnė klasė ir adverbialų morfosintaksinė realizacija yra daug įvairesnė nei prieveiksnių. Adverbializacijos procesas yra produktyvus ir gana plačiai tyrinėjamas įvairiose kalbose. Tai procesas, kurio metu kalbos vienetai pradeda funkcionuoti kaip adverbialai. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad šio proceso negalima tapatinti su prieveiksmėjimo (adverbizacijos) procesu, apie kurį jau yra rašęs Ulvydas (1964, 36), nors visiškai neigti jų sąsajas taip pat būtų neteisinga. Rissanen (1999), Nevalainen (2004), Lenke (2010) savo darbuose labai aiškiai demonstruoja adverbializacijos procesą ir jo pasekmes anglų kalboje. Adverbializacija yra glaudžiai persipynusi su gramatikalizacijos procesu, o pastarasis tiesiogiai susijęs su (inter)

³ Tiesa, skiriamos modalinės („tvirtinamosios, klausiamosios bei abejojamosios, lyginamosios ir geidžiamosios“) dalelytės (DLKG 1996, 433), rodančios „kalbėtojo požiūrį į pasakymo turinį“, ir kita grupė, kuri rodo „subjektyvų sakomų dalykų vertinimą“, tačiau skirtumas tarp požiūrio ir subjektyvaus vertinimo nėra aiškinamas.

⁴ Egzistuojantis problemiškas ir polemika susijusi su skirstymu į *adjunktus*, *subjunktus*, *disjunktus* (angl. *adjuncts*, *subjuncts* and *disjuncts*) šiame straipsnyje yra neaktualūs ir nėra aptariamai (Huddelston & Pullum 2002; Brinton 2008; Haselgård 2010).

subjektyvizacija (Traugott 2007, 2010). Kaip žinia, visus šiuos procesus lydi kalbos vieneto desemantizacija, t.y. leksinės reikšmės blukimas. Pavyzdžiui, leksinė veiksmažodžio *žinoti* reikšmė beveik išdyla, kai jo neveikiamosios rūšies dalyvio bevardės giminės forma *žinoma* pradedama vartoti kaip parentetinis komplementinis predikatas. Palyginkite žemiau pateikiamus pavyzdžius, iliustruojančius leksinės reikšmės išblukimą (18)–(21) pavyzdžiuose. 21 pavyzdyje *žinoma* vartojamas kaip diskurso žymiklis, paryškinantis / pabrėžiantis autoriaus požiūrio užtikrintumą kalbamos propozicijos atžvilgiu.

- (18) *Po šio atradimo šių pavojingų asteroidų dabar **žinoma** iš viso 342.*
(19) ***Žinoma**, kad simbiotinį azotą fiksuoja gumbelinės bakterijos (*Rhizobium*).*
(20) *Sutartinis ženklas turi užimti kuo mažiau žemėlapiu ar plano vietos. **Žinoma**, ženklas negali būti per mažas, jis turi likti lengvai įskaitomas.*
(21) *<...> o tais senovės laikais ji, kaip mes ją dabar suprantame, **žinoma**, nebuvo nagrinėjama.*

Akivaizdus semantinis-funkcinis skirtumas tarp *žinoma* vartojamo predikatyviai (18) ir (19) pavyzdžiuose, kuriuose jis išlaiko veiksmažodžio leksinę reikšmę, ir parentetinio autoriaus pozicijos žymiklio, praradusio leksinę ‘žinojimo’ reikšmę, bet įgijusio intersubjektyvumo (20) ir subjektyvumo (21) atspalvius.

Berieveksmių, adverbialai gali būti reiškiami įvairiomis daiktavardžio frazėmis, prielinksnio frazėmis, finitinais / nefinitiniais sakiniais. Svarbiausia, kad kalbos reiškiniai atliktų vieną iš trijų pagrindinių funkcijų:

- a) aplinkybinę (angl. *circumstance*), kai jie priklauso sakinio propozicijai;
- b) autoriaus pozicijos (angl. *stance*), kai jie reiškia požiūrį į propoziciją sakinyje;
- c) jungiamąją (angl. *linking*), jungiantys sakinius, sakinio dėmenis ir kitas diskurso dalis.

Jie skiriasi savo integracijos lygiu į sakinio struktūrą; pagal tai ir skirstomi: aplinkybiniai adverbialai, autoriaus pozicijos adverbialai ir jungiamieji adverbialai. Aplinkybiniai adverbialai suteikia informaciją apie aprašomą reiškinį, atsakydami į klausimus *kaip, kur, kada, kiek, kodėl, koku tikslu*, ir yra visiškai integruoti į sakinio struktūrą. Hasselgård (2010) monografijoje, skirtoje tik anglų kalbos aplinkybiniam adverbialams, pabrėžia, kad jie, visų pirma, negali būti tapatinami surieveksmiais ir, antra, įvairių tipų adverbialams būdingas semantinių funkcijų persiklojimas, pavyzdžiui, tos pačios raiškos priemonės gali atlikti laiko ir erdvės, būdo ir erdvės, laiko ir būdo adverbialų funkcijas. Tai laikoma *semantiniu mišimu*, o patys vienetai – *semantiniais mišrūnais* (angl. *semantic blends*) (Hasselgård 2010, 31-34).

Priešingai, autoriaus pozicijos adverbialai yra visai neintegruoti į sakinio struktūrą, yra laisvi, išoriniai elementai. Tai autoriaus laisvas pasirinkimas, kokį savo požiūrio vertinamąjį niuansą ar nuorodą į informacijos šaltinius pateikti. Jų pozicija sakinyje irgi yra gana laisva.

Jungiamieji adverbialai yra tarsi tarpinis variantas tarp pirmųjų dviejų. Jie labiau periferiniai sakinio atžvilgiu ir nesuteikia papildomos informacijos sakinio propozicijos turiniui, kaip tai daro aplinkybiniai adverbialai. Jungiamieji adverbialai rodo sąsają tarp skirtingų sakinių ar diskurso dalių tipą, nurodant, ar juos sieja apibendrinimas, vardijimas, numanymas, kontrastas, nuolaida, perėjimas ir kt. Prancūzų kalboje (Bonami, Goddard, Kampers-Manhe 2004; Bonami, Goddard 2007) skiriama 14 semantinių prieveiksmių klasių, iš kurių šešios apima prieveiksnius, kurie gali modifikuoti sakinį, t.y. konektyvai (angl. *connectives*), šnekos akto (angl. *speech act adverbs*), vertinamieji (angl. *evaluatives*), modaliniai (angl. *modals*), sakinio agentyvai (angl. *sentential agentives*), habitualiniai (angl. *habitual adverbs*).

3 Autoriaus pozicijos adverbialų klasifikacija

Autoriaus pozicijos sąvoka yra labai plati, ji apima vertinimo poliariškumą (teigiamas / neigiamas), faktiškumą (tiesa / netiesa), epistemiškumą (galimumas / būtinumas), evidencialumą (nuoroda į informacijos šaltinį), apsidraudimą, (inter)subjektyvumą ir metatekstualumą. Šias sąvokas galima geriausiai paaiškinti pavyzdžiais iš tekstyto:

(22) Vertinimo poliariškumas (angl. *evaluation*)

Laimėi, šiuo atveju užduotis yra daug lengvesnė.

<...> *surinko akmens amžiaus radinius ir, svarbiausia, tiksliai sužymėjo jų radimo vietas.*

<...> *kova už būvį buvo gyvenimo būdas. Mirus, kaip gaila, niekas nepasikeitė*
<...>

Vertinimo poliariškumas apima visą skalę teigiamų ir neigiamų vertinimo atspalvių, kurie nekeičia kalbamos propozicijos ar situacijos tikrumo ar faktiškumo. Šiais adverbialais autorius išreiškia vienokias ar kitokias savo moralines, estetines, pasaulėžiūrinės ar kitokias nuostatas į kalbamą propozicijos turinį, nekvestionuodamas jo tikrumo.

(23) Faktiškumas (angl. *factuality*)

Rengiant jo plėtros planus, be abejo, į tuos savitumus būtina atsižvelgti.

Žinoma, tai yra principinis nuomonių nesutikimo reikalas.

Tai adverbialai, kurių funkcija patvirtinti, sustiprinti arba susilpninti kalbamos propozicijos turinio tikrumą. Iš esmės tai yra autoriaus reiškiamas propozicijos turinio vertinimas *tiesos / netiesos* kriterijais, tarp kurių irgi galima visa skalė tarpinių atspalvių.

- (24) Epistemiškumas (angl. *epistemic qualifications*)
W. Pollis į LDK atvyksta tikriausiai apie 1611 m., <...>
Gal tai buvo legenda, populiari tarp diduomenės.
Šventąją ir Palangą prijungiant prie Kuršo veikiausiai norėta suvienodinti muitų rinkimo tvarką <...>
Mokslininko intelektualiniai gebėjimai ir žinios yra būtina, bet nepakankama sėkmingo jo darbo sąlyga. Atrodo, tyrimų sėkmei laiduoti vis dėlto reikia dar vieno – ypatingo gebėjimo „užčiuopti“ tikrovę.

Tai autoriaus reiškiamas požiūris į kalbamos propozicijos tikrumą. Autorius subjektyviai vertina pasakymo turinio atitikimą tikrovei laipsni. Paprastai episteminis požiūris būna nuspalvintas įvairiais abejonės, netikrumo atspalviais, nors galimas ir beveik visiškai įsitikinimas. Dėl ne visada aiškios ribos tarp galimumo ir būtinumo, epistemiškumas irgi gali turėti tam tikrą atspalvių skalę tarp šių dviejų kraštutinių.

- (25) Evidencialumas (angl. *evidentiality*)
Refleksyvus mąstymas, anot fenomenologų, tegali būti antrinis,
*<...> asmeniškumas, **mano galva**, ir yra svarbiausias religinis aspektas.*
*Tos veiklos padariniai, **kaip bus matyti toliau**, gali būti įvairūs, <...>*
*<...> siurrealizmas, **kaip teigiama enciklopediniuose šaltiniuose**, atsirado 3-iojo dešimtmečio pradžioje <...>*
***Akivaizdu** – labiausiai rūpėta pagrįsti siūlomos selektyvios oponavimo politikos Rusijai vertę <...>*

Evidenciniai adverbialai perteikia autoriaus nuorodą į žinių šaltinį, t.y. iš kur ir kaip gauta kalbama propozicija: tiesioginis / netiesioginis arba vidinis / išorinis informacijos šaltinis. Kai kurie autoriaus pozicijos žymikliai (ypač tokie adverbialai, kaip *regis, rodos, matyt*) savo semantiniame turinyje gali turėti evidencialumo ir epistemiškumo elementų. Evidencinės nuorodos į šaltinį dimensija praplečia tokių žymiklių pragmatinių implikacijų spektrą. Jų pasirinkimas moksliniame tekste rodo autoriaus norą komunikuoti papildomą informaciją skaitytojui, norą pabrėžti, kad teiginys remiasi turimų įrodymų interpretacija.

- (26) Apsidraudimas (angl. *hedging*)
*Kodėl pavaizduotas tėtė toks, **tarkim**, milžinas, o mama tokia susikūpinusi, <...>*

Gal ne tiek trūkumas, kiek neišnaudota galimybė.

*Įprastinis, **netgisakyčiau**, klasikinis cinizmas iškyla gyvos tradicijos, „savaiminės“, „natūralios“ idealų, principų, normų sanklodos fone, <...>*

*Etniškumo studijose raktine kategorija yra etninė grupė, nors **kažin ar** galima surasti mokslinėje literatūroje kontroversiškesnį terminą.*

*Šalys iš esmės konstruoja savo tapatybę ir konstruktyvistai bent jau šiuo klausimu yra **daugmaž** teisūs.*

Tai autoriaus pozicijos raiškos elementas, kuris perteikia šiek tiek apsidraudžiantį / švelninantį požiūrį į propoziciją, kuri priešingu atveju atrodytų pernelyg kategoriška. Autoriaus pozicija gali būti švelninama, turint įvairiausių pragmatinius tikslus. Galima pateikti labai konkrečius tikslus, pavyzdžiui, autoriaus norą pabrėžti savo netikrumą, alternatyvių galimybių egzistavimą, autoriaus siekį laikytis mandagumo konvencijų, galiojančių konkrečioje mokslo bendruomenėje, palikti erdvės skaitytojo nuomonei, išsaugoti savo „gerą vardą“, jei vėliau paaiškėtų, kad išties propozicija netiksli arba neteisinga ir t.t. (plačiau apie tai žr. Šinkūnienė 2012).

(27) (Inter)subjektyvumas (angl. *(inter)subjectivity*)

*Rašytoja, **kaip žinome**, be pagalbos apsieiti negalėjo.*

*<...> **kaip žinote**, tie žmonės nemokėdami nė žodžio lenkiškai ir nesimokę, giedojo ir šaukė su vargonininku taip, jog ausis spengė klausantiesiems.*

*Naujoji mitologų karta bando užtat grįžti prie Dumézilio, pagal kurį, **kaip matėme**, mitologija, <...> yra nepriklausoma nuo tekstų – mitų, <...>*

Subjektyvumas žymi subjektyvų propozicijos vertinimą, remiantis grynai savo asmenine perspektyva ir patirtimi, o intersubjektyvumo atveju pabrėžiama, kad kalbama situacija priklauso autoriaus ir adresato bendram žinių pasauliui. Autoriaus reiškiamą poziciją gali taip pat būti orientuota į adresato komunikacinių poreikių aktyvumą.

(28) Metatekstualumas (angl. *metatextuality*)

*Kanarų salos yra vulkaninės kilmės, **tad** vyrauja statūs klifai, nors pasitaiko ir neaukštų kopų (5 pav.).*

*<...> į Lenkiją tuo laikotarpiu skverbėsi Vakarų Europos gyvenimo būdas, **taigi** ekslibrisas prarado savo meninę reikšmę ir buvo vertinamas kaip prekė.*

Metatekstualumas būdingas teksto jungiamąją, siejamąją funkciją atliekantiems adverbialams, kurie gali toliau evoliucionuoti į diskurso žymiklius. Klasikinis tokio adverbialų virsmo (*adverbial cline*) pavyzdys būtų Traugott ir Dasher'io (2002) schema: predikacijos adverbialas → sakinio adverbialas → diskurso žymiklis. Šis procesas gali būti akivaizdus ir sinchroniniame pjūvyje (Traugott 2007, 2010). Palyginkite žemiau

pateikiamus pavyzdžius, kurie iliustruoja dvi prieveiksmio *akivaizdžiai* funkcijas sakinyje kaip predikacijos adverbialo (29) ir kaip sakinio adverbialo (30):

- (29) *Nuskenavus žemėlapi dažnai gaunamas šviesesnis arba tamsesnis vaizdas. Dideli nuokrypiai matomi **akivaizdžiai**, tačiau dažniausiai skirtumas nėra ryškus*
- (30) *Tad tai yra **akivaizdžiai** utopinis marksizmo momentas, nepaisant jo pasisakymų prieš ankstesnes utopijas ...*
*Tarptautinės teisės požiūriu atsakymas į abu šiuos klausimus **akivaizdžiai** yra neigiamas.*

Adverbialai pasižymi gana gausia raiškos priemonių įvairove. Pirmiausia ir turbūt gausiausia adverbialų raiškos priemonė – prieveiksmiai, pavyzdžiui:

- (31) *Antra vertus, tokie dalykai **vėlgi** dažnai sunkiai įsitvirtina moksle, <...>*
- (32) *Ir nesvarbu, ar mums kaita patinka, ar ne – **vis tiek** esame jai pasmerkti.*
- (33) *<...> išsamesni apibendrinimai **greičiausiai** būtų ateities studijų prioritetas.*

Be prieveiksmių, autoriaus pozicijos adverbialų funkcija gali būti išreikšta ir įvairiomis sintaksinėmis formomis, pavyzdžiui vardažodinėmis ir prielinksninėmis grupėmis (*iš tiesų, pasak X, X-o nuomone* ir pan.), finitiniais / nefinitiniais sakiniais (*aiškiai matyti, kaip žinome iš X*). Ypač gausu lietuvių mokslinėje kalboje parentetiškai vartojamų komplementinių predikatų (KP) (*manoma, suprantama, tiesa*), KP sakinių (*savaime aišku, man atrodo, galima teigti / sakyti*) ir adverbialinių sakinių su KP (*kaip matome, kaip aiškiai matyti, kaip jau minėta, kaip žinoma, kaip žinia*), pavyzdžiui:

- (34) *Taigi, **kaip matyti**, viena vertus, įstatymas suteikia teisę prekių ženklų ir dizaino teisių naudotojams locus standi, <...>*
- (35) ***Savaime aišku** kyla klausimas: kuriuos iš panaudotų šaltinių cituoti?*
- (36) *Viešieji bei akademiniai debatai **galima teigti** persiorientavo iš kolektyvinės gerovės į „individualų gyvenimo stilių“, sietiną su vartojimo pasirinkimu ir rinkos siūlomais produktais.*
- (37) *Ciklinių procesų metodas yra pats seniausias, ir, **galima sakyti**, tam tikra prasme pasenęs. Jo atsiradimas, **kaip minėta**, yra susijęs su S. Karno darbais, Karno ciklu. Ypač daug pasidarbavo plėtodamas šį metodą J. van 't Hofas.*

4 Keletas papildomų pastabų ir problemų

Semantinės-funkcinės adverbialų klasės skyrimas peržengia gana neparankias ribas tarp tradicinės lietuvių kalbos gramatikos kalbos dalių semantikos, funkcijų. Štai keli pavyzdžiai:

- (38) *Šiais metais* vidutinė metinė oro temperatūra pakilo net dviem laipsniais.
 (39) *Šįmet* buvo gausus bulvių derlius.
 (40) *Gali būti*, daugiau niekas nebeardys pastato.
 (41) *Problema galbūt* išsispręs savaime.

Abi žodžių poros (38, 39 ir 40, 41) aiškiai yra tų pačių semantinių-funkcinių laukų dalykai, iš esmės absoliutūs sinonimai. Tačiau kalbos dalių kontekste joms priskiriamos skirtingos kategorinės reikšmės ir skirtingos gramatinės kategorijos, kas vargu ar pateisinama. Galbūt laikas būtų šiame kontekste pradėti mąstyti apie naują žodžių klasių klasifikaciją?

Kita problema – autoriaus pozicijos adverbialų semantinių funkcijų mišinys. Kaip jau buvo minėta, kai kurie žymikliai yra polifunkcionalūs, todėl sunku juos priskirti vienai ar kitai reikšminei grupei, pavyzdžiui, *visgi, panašiai, aišku* pagal savo reikšmę gali būti priskiriami teksto siejimo priemonėms. Tačiau jie taip pat dar turi ir autoriaus išsakomo požiūrio stiprinimo, pabrėžimo pragmatinį elementą (angl. *boosting*).

- (42) *Aukštesnieji organizmai, žinoma, yra <...> sudėtingesni.*
 (43) *<...> (gaji nuostata – valdžia vis vien linkusi nepasakyti visko iki galo).*
 (44) *Ironizavimas – L. Janušytės mąstymo būdas, juk ji gausiai rašė feljetonus. Užtat romano pasakojimas gyvas ir linksmas, pamargintas kasdieniais jaunimo pokštais <...>*

5 Apibendrinimas

Pirma, analizuojami kalbos reiškiniai neapibūdina veiksmo ar būsenos kiekybinių ar kokybinių požymių, nereiškia nei vietos, nei laiko, nei priežasties, bet reiškia kalbos autoriaus nuomonę apie teiginį, autoriaus požiūrį į visą kalbamą situaciją apskritai. Kaip žinia, nei Funkcinė lietuvių kalbos gramatika (Valeckienė 1998, 170), nei DLKG (1996, 422-429) neskiria autoriaus pozicijosrieveiksmių, nei modaliniųrieveiksmių (plg. su prancūzų kalba (Bonami, Goddard 2007)), todėl nagrinėjami reiškiniai negali būti tapatinami surieveiksmiais semantiniu požiūriu, nes pastarųjų reikšmės spektras akivaizdžiai siauresnis.

Antra, ne visada vietą reiškiantys linksniai ir prielinksninės konstrukcijos yra adverbialai:

- (45) *Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje*
 (46) *Lietuvos nuolatinė atstovybė prie JT*
 (47) *Lietuvos diplomatinė atstovybė Gruzijoje*

Šiuose pavyzdžiuose paryškinti žodžiai yra visos daiktavardžio frazės sudėtinė dalis. Jie turėtų būti laikomi atributais, esančiais postpozicijoje ir modifikuojančiais pagrindinį frazės žodį *atstovybė*.

Adverbialai negali būti laikomi vien sakinio aplinkybėmis, nes jų paskirtis nėra tik modifikuoti sakinį. Jiems taip pat būdingos metatekstualioji ir intertekstualioji funkcijos. Daugelis jų, ypač šnekamojoje kalboje, atlieka intersubjektyvią funkciją, t.y. vartojami tam, kad galima būtų užmegzti ir palaikyti ryšį su pašnekovu ir parodyti, kokia informacija komunikacijos akte yra *pamatinė* (bendros foninės žinios). Taigi, adverbialai yra žymiai platesnė semantinė-funkcinė klasė.

Trečia, autoriaus pozicijos adverbialų semantinė-funkcinė įvairovė leidžia mokslinio teksto autoriui perteikti pačius įvairiausius savo santykio su kalbama situacija, propozicijos santykio su tikrove, savo požiūrio į propozicijos turinį aspektus. Semantiniai-funkciniai niuansai nors gausūs ir įvairūs, jų turinys dažnai labai artimas, persikloja. Dėl polisemijos, metaforizacijos, adverbializacijos randasi autoriaus pozicijos adverbialų polifunktionalumas, viena vertus, mokslo kalbą gyvinantis, teikiantis galimybių žodžių žaismui ir įvairioms stilistinėms bei retorinėms priemonėms, kita vertus, galintis ir ap sunkinti teksto supratimą. Dėl to būtini gilesni autoriaus pozicijos adverbialų tyrimai, atskleisiantys visą jų tiek raiškos, tiek turinio įvairovę ir net tikėtina padėsiantys tobulinti tekstų autorių įgūdžius reikšti savo poziciją.

Padėka

Autoriai dėkingi recenzentams už pastabas, kurių dėka straipsnis buvo išplėstas ir kai kurių sąvokų bei klausimų aiškinimas buvo peržiūrėtas ir papildytas.

Literatūros sąrašas

- Akelaitis, Gintautas. 1992. *Dabartinės lietuvių kalbos įterptiniai vienetai (semantika, struktūra, paskirtis diskurse)*. (Daktaro disertacija). Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Akelaitis, Gintautas. 2002. Veiksmažodiniai pagrindinio dėmens formos įterptiniai. *Žmogus ir žodis*, 3-9.
- Alaunienė, Zita. 2005. Akademinė tekstų struktūra ir jos raiška. *Žmogus ir žodis*, 63-67.
- DLKG 1996. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vytautas Ambrazas, red. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad, Edward Finegan. 1999. *Longman grammar of spoken and written English*. London: Longman.

- Bitinienė, Audronė. 1983. *Mokslinis stilius*. Vilnius.
- Bitinienė, Audronė. 2005. Mokslinis stilius ir jo intertekstualumas. *Žmogus ir žodis*, 68-72.
- Bitinienė, Audronė. 2009. Sakinių siejimo priemonių vartojimas mokslinio stiliaus tekstuose. *Žmogus ir žodis*, 1-26.
- Bonami, Olivier, Danièle Goddard & Brigitte Kampers-Manhe. 2004. Adverb classification. *Handbook of French semantics*. Francis Corblin & Henriëtte de Swart, eds. CSLI Publications. (<http://fcorblin.free.fr/textes/FrenchSemantics.pdf>)
- Bonami, Olivier & Danièle Goddard. 2007. Intergrating linguistic dimensions: The scope of adverbs. *Proceedings of the HPSG07 Conference*, CSLI Publications. (<http://csli-publications.stanford.edu/>)
- Brinton, Laurel. J. 2008. *The comment clause in English*. Cambridge University Press.
- Burton-Roberts, Noel. 2005. Parentheticals. *Encyclopedia of language & linguistics*. 2nd Edition. Keith Brown *et al.*, eds. Elsevier. 179-182.
- Dehé, Nicole & Yordanka Kavalova, eds. 2007. *Parentheticals*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Damošius, Saulius. 2007. Vertinimo raiška mokslinio stiliaus tekstuose. *Lituanistica* 53: 4(72), 51-62.
- Fløttum, Kjersti, Trine Dahl & Torodd Kinn 2006. *Academic voices across languages and disciplines*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Fløttum, Kjersti, ed. 2007. *Language and discipline perspectives on academic discourse*. Cambridge Scholars Publishing.
- Harwood, Nigel. 2005. 'We do not seem to have a theory ... The theory I present here-attempts to fill this gap': Inclusive and exclusive pronouns in academic writing. *Applied Linguistics* 26 (3), 343-375.
- Hasselgård, Hilde. 2010. *Adjunct adverbials in English*. Cambridge University Press.
- Holvoet, Axel, Jūratė Pajėdienė. 2005. Aplinkybės ir jų tipai. *Gramatinių funkcijų tyrimai*. Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas, red. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 93-116.
- Huddelston, Rodney & Geoffrey K. Pullum. 2002. *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hyland, Ken. 1998. *Hedging in scientific research articles*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Jablonskis, Jonas. 1935, 1936. *Jablonskio raštai. Kalbos dalykai*, t. IV-V. Kaunas.
- Koženiauskienė, Regina. 2005. *Juridinė retorika. Studijų vadovas teisininkams*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- Lenke, Ursula. 2010. *Argument and rhetoric – adverbial connectors in the history of English*. Berlin/New York: de Gruyter Mouton.

- Linkevičienė, Nijolė. 2009. Naujos mokslo kalbos tyrimo galimybės. *Gimtoji kalba* 1, 3-10.
- LG 1997. *Lithuanian Grammar*. Vytautas Ambrazas, ed. Vilnius: baltos lankos.
- Marcinkevičienė, Rūta. 2001. Tradicinė frazeologija ir kiti stabilūs žodžių junginiai. *Lituanistica* 4 (48), 81-98.
- Nevalainen, Terttu. 2004. Three perspectives on grammaticalization: Lexico-grammar, corpora and historical sociolinguistics. *Corpus approaches to grammaticalization in English*. (Studies in Corpus Linguistics 13). Hans Lindqvist & Christian Mair, eds. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 1-31.
- Rissanen, Matti. 1999. On the adverbialization of RATHER: Surfing for historical data. *Out of corpora – studies in honour of Stig Johansson*. Stig Johansson, Hilde Hasselgård, Signe Oksefjell, eds. Rodopi. 49-60.
- Ryvitytė, Birutė. 2005. Vertinimo raiška lingvistinių knygų recenzijose. *Žmogus ir žodis* 1, 96-97.
- Ryvitytė, Birutė. 2008. *Evaluation in linguistics book reviews in English and Lithuanian*. (ms.) PhD dissertation. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Ruskan, Anna (priimta spausdinti). Evidential adjectives in Lithuanian academic discourse. *Kalbotyra* 2012, 64.
- Senkus, Juozas. 2006. *Kalbotyros darbai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Swales, John M. 1990. *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Šinkūnienė, Jolanta. 2011. *Autoriaus pozicijos švelninimas rašytiniame moksliniame diskurse: gretinamasis tyrimas*. (ms.) Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Šinkūnienė, Jolanta. 2012. Adverbials as hedging devices in Lithuanian academic discourse A cross-disciplinary study. *Multiple perspectives in linguistic research on Baltic languages*. Usonienė, Aurelija, Nicole Nau & Ineta Dabašinskienė, eds. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 137-167.
- Tekorienė, Dalija. 1990. *Bevardės giminės būdvardžiai*. Vilnius: Mokslas.
- Tognini-Bonelli, Elena & Gabriella Del Lungo Camiciotti, eds. 2005. *Strategies in academic discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Traugott, Elisabeth C. & Richard B. Dasher. 2002. *Irregularity in syntax*. Cambridge University Press.
- Traugott, Elisabeth C. 2007. Discourse markers, modal particles, and contrastive analysis, synchronic and diachronic. *Catalan Journal of Linguistics* 6: 139-157.
- Traugott, Elisabeth. 2010. (Inter)subjectivity and (inter)subjectification: A reassessment. *Subjectification, intersubjectification and grammaticalization*. Davidse Kristin, Lieven Vandenalotte, Hubert Cuykens, eds. Walter de Gruyter. 29-74.
- Ulvydas, Kazys. 2000 [1971, 1964]. *Lietuvių kalbos prieveiksmiai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Valeckienė, Adelė. 1998. *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Župerka, Kazimieras. 1983. *Lietuvių kalbos stilistika*. Vilnius: Mokslas.

Stance adverbials and adverbialization in Lithuanian academic discourse

Antanas Smetona & Aurelija Usonienė

Summary

The purpose of the paper is to demonstrate the necessity of distinguishing a semantic-functional class of stance adverbials in Lithuanian. Following Biber *et al.* (1999) and Hasselgård (2010) an attempt is made to show that alongside circumstance adverbials there are also linking adverbials and stance adverbials in Lithuanian. The means of realization of stance adverbials in Lithuanian is not only adverbs but also so called modal words (*galbūt* ‘maybe’, *tikriausiai* ‘most probably’), various particles (*taigi* ‘therefore’, *visgi* ‘still’, ‘nevertheless’), CTPs (*manoma* ‘it is believed’, *natūralu* ‘naturally’), various adverbial clauses (*kaip matyti* ‘as it is seen, as one can see’, *kaip žinoma* ‘as is known’) but also prepositional phrases (*pasak X* ‘according to X’). The article devotes much attention to the semantic classification of the basic types of stance adverbials, which has been illustrated by the language data collected from the Corpus of Academic Lithuanian (Corpus Academicum Lithuanicum – CorALit – <http://coralit.lt>). The paper also touches upon the process of adverbialization and its relationship to grammaticalization which presupposes the desemanticization and (inter)subjectivization of the linguistic expressions under analysis. Many Lithuanian verbal and adjectival CTPs like *žinoma* ‘it is known’, *suprantama* ‘it is understood’, *tarkim* ‘let’s say’ can develop into stance adverbials and further into discourse markers by losing any links to the original lexical meaning of the verb they have evolved from.

Įteikta 2012 m. vasario mėn.